

Lähisuhdeväkivallan puheeksiotto

Koulutus
terveydenhuoltohenkilöstölle

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyön interventio:

- Ilmiön tunnistaminen
- Väkivallan puheeksiotto
- Turvallisuudesta huolehtiminen

Väkivallan ehkäisytyön prosessi muodostuu tämän kolmivaiheisen intervention ympärille.

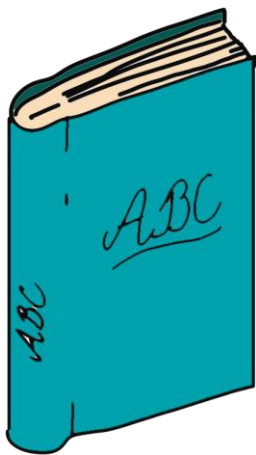
Tämän esityksen rakenne noudattelee edellä esitettyä jakoa tunnistamiseen, puheeksiottoon ja turvallisuudesta huolehtimiseen.

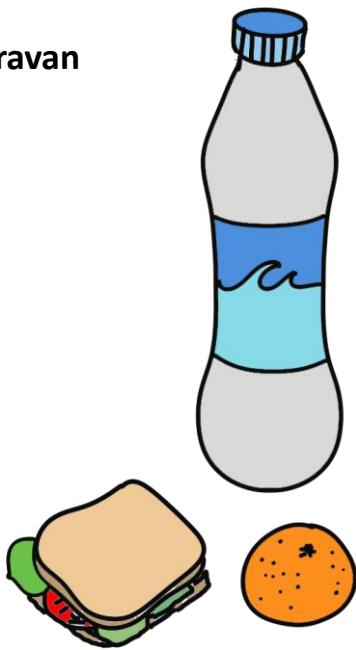
Koulutuksen sisältö:

Palvelupolku Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella

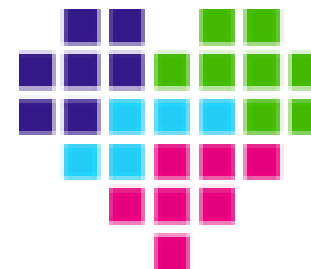
Mitä lähisuhdeväkivalta on?

Välineitä väkivallan käsittelyyn

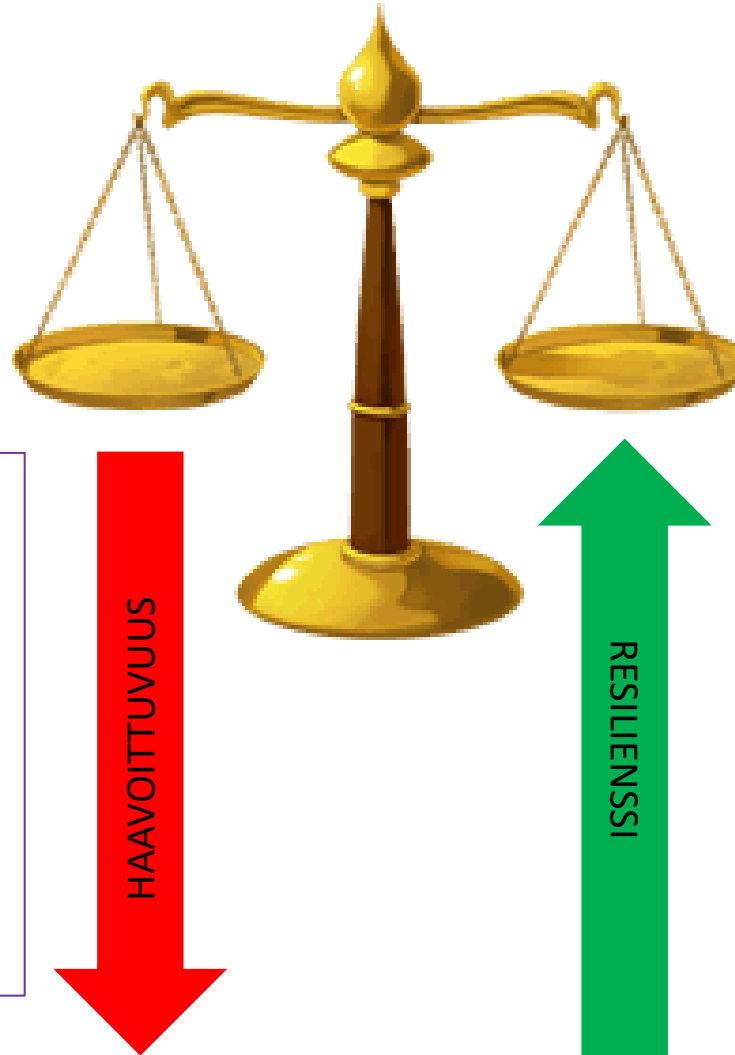
Väkivallan puheeksiottaminen

Väkivallan ehkäisytyön vaaka

Sisäiset ja ulkoiset kuormitustekijät

Erilaisten stressitekijöiden kasaantuminen lisää riskiä lähisuhdeväkivaltaan. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat ihmiset, jotka ovat hyvinvointinsa tai toimeentulonsa suhteen riippuvaisia toisista ihmisistä sekä ihmiset, joiden kielitaito on puutteellinen ja sosiaalinen turvaverkko vähäinen.

Sisäiset ja ulkoiset suojaavat tekijät

Jos kuormitustekijöitä ei voi vähentää tai poistaa, yleensä on aina kuitenkin mahdollista lisätä tai vahvistaa erilaisia suojaavia tekijöitä.

Väkivaltaa kokeneen toipumisen kannalta oleellista on myös jo se, että joku asettuu hänen puolelleen ja ottaa kantaa tilanteeseen.

Väkivallan ehkäisytyön tasot ja tavoitteet

Tunnistaminen: Mitä lähisuhdeväkivalta on?

- Onko väkivalta sosiaalinen ongelma, patologinen tila vai ihmisen sisäänrakennettu neurobiologinen käyttäytymismuoto, jota kulttuuriset moraalikoodit säätelevät?
 - Miten käsityksemme väkivallasta vaikuttaa siihen, miten me suhtaudumme ilmiöön?
- ❖ Väkivalta on arvolatautunut sana ja saattaa herättää torjuntaa (vrt. kaltoinkohtelu)

- Tässä koulutuksessa väkivalta ymmärretään **sosiaalisena ilmiönä**, jota **erilaiset kulttuuriset ja yhteiskunnalliset syyt kannattelevat**.
- Väkivaltaisella käyttäytymisellä on biologista pohjaa, mutta väkivaltaa ei voi selittää esimerkiksi pelkällä sukupuolella tai geeniperimällä.

Väkivallan määrittelyn hankaluudet

- Väkivaltaan liittyy usein **intentionaalisuus** eli tarkoitus vahingoittaa toista ihmistä
- Väkivaltaa **voi kuitenkin olla myös teko**, jota tekijä ei syystä tai toisesta itse miellä vahingoittavaksi
- Väkivalta on koskemattomuuden rikkomista tavalla, joka **satuttaa ja loukkaa** sen kohteeksi joutunutta, joten pelkän teon nimeämisen sijaan on katsottava myös sitä, mitä väkivallan kokemisesta seuraa
- **Kaikki** satuttavat ja loukkaavat tilanteet **eivät kuitenkaan ole väkivaltaa**

Väkivalta vai konflikti ?

Mitä seuraa, jos tilanne tunnustetaan väärin?

Asiakas jää ilman tarvitsemaansa apua

Väärä tulkinta voi johtaa väärään reagointiin ja jopa pahentaa tilannetta

Väkivalta

Vakavaa, toistuvaa väkivaltaa, johon liittyy mm. pelkoa sekä valtaepätasapaino, jota ei voi korjata. Tekijä ei kadu tai ota vastuuta teostaan, syyttää toista.

Kokemus kietoutuu persoonaan ja voi aiheuttaa kehityksellinen trauman. Ei riittävästi suojaavia tekijöitä. Ihminen oireilee.

Traumatyön tarve

Konflikti

Tasa-arvoinen vuorovaikutussuhde, ja konfliktissa vähintään kaksi aktiivista ja vastuullista osapuolta.

Suojaavia tekijöitä on, mutta ihminen on haavoittuvassa asemassa ja riski myöhemmin ilmeneviin ongelmiin on olemassa.

Jonkun muun avun tarve

Mitä on lähisuhdeväkivalta?

- Lähisuhdeväkivalta on laajempi käsite kuin parisuhde- tai perheväkivalta.
- Lähisuhdeväkivalta perustuu **ihmissuhteeseen**, johon liittyy aina tunne (esim. kiintymys, rakkaus, riippuvuus) ja se on ilmiö, johon liittyy hyvin usein ja hyvin oleellisesti **pelko**.
- Kouluväkivalta tulee ilmiönä lähelle lähisuhdeväkivaltaa ja linkittyy siihen.
- Lähisuhdeväkivallassa tyypillisiä piirteitä ovat ambivalenssi ja ”kehällisyys” sekä se, että väkivallalla on taipumus asteittain raaistua.
- Erotilanteessa vakavan väkivallan riski on erityisen korkea.
- Lähisuhdeväkivallasta irrottautuminen on haastavaa, sillä samaan ihmissuhteeseen voi liittyä kiintymystä ja rakkautta tai huolta tekijän hyvinvoinnista (tekijänä puoliso, vanhempi tai oma lapsi)
- **Väkivalta haavoittaa aivan erityisellä tavalla, kun se toteutuu luottamus- tai kiintymyssuhteissa.**

Mikä tarve tai puute on väkivallan taustalla?

- **Instrumentaalinen väkivalta** tarkoittaa, että väkivalta on keino saavuttaa jotain itselle tärkeää. Väkivaltaa käytetään tietoisesti ja välineellisesti. Väkivallan avulla pyritään esimerkiksi johonkin tiettyyn positioon.
 - **Performatiivisella väkivallalla** halutaan näyttää muille esimerkiksi omaa valtaa ja voimaa. (Vrt. yhteisölliset väkivallan muodot kuten kouluväkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta)
- **Ekspressiivinen väkivalta** on väkivaltaa, joka ilmaisee tunnetta, esimerkiksi raivoa, pelkoa ja häpeää. Se on harkitsematon teko, impulsiivinen reaktio esimerkiksi väärinkohdelluksi ja nöyryytetyksi tulemisen tunteeseen. Ekspressiivinen väkivalta ei ole välttämättä intentionaalista. On myös huomattavaa, että ”räjähtävä väkivalta” voi myös olla reaktio väkivallan kohteeksi joutumiseen.
- **Väkivaltaisen käytöksen taustalla on usein tunteiden tunnistamisen vaikeuksia, kommunikaatiohaasteita sekä päihde- tai mielenterveysongelmia.**
- **On hyvä selvittää, minkä tyyppisestä väkivallasta on kyse, koska se voi vaikuttaa siihen, miten tilannetta kannattaa lähteä purkamaan.**

Miksi lähisuhdeväkivaltaan tulee puuttua?

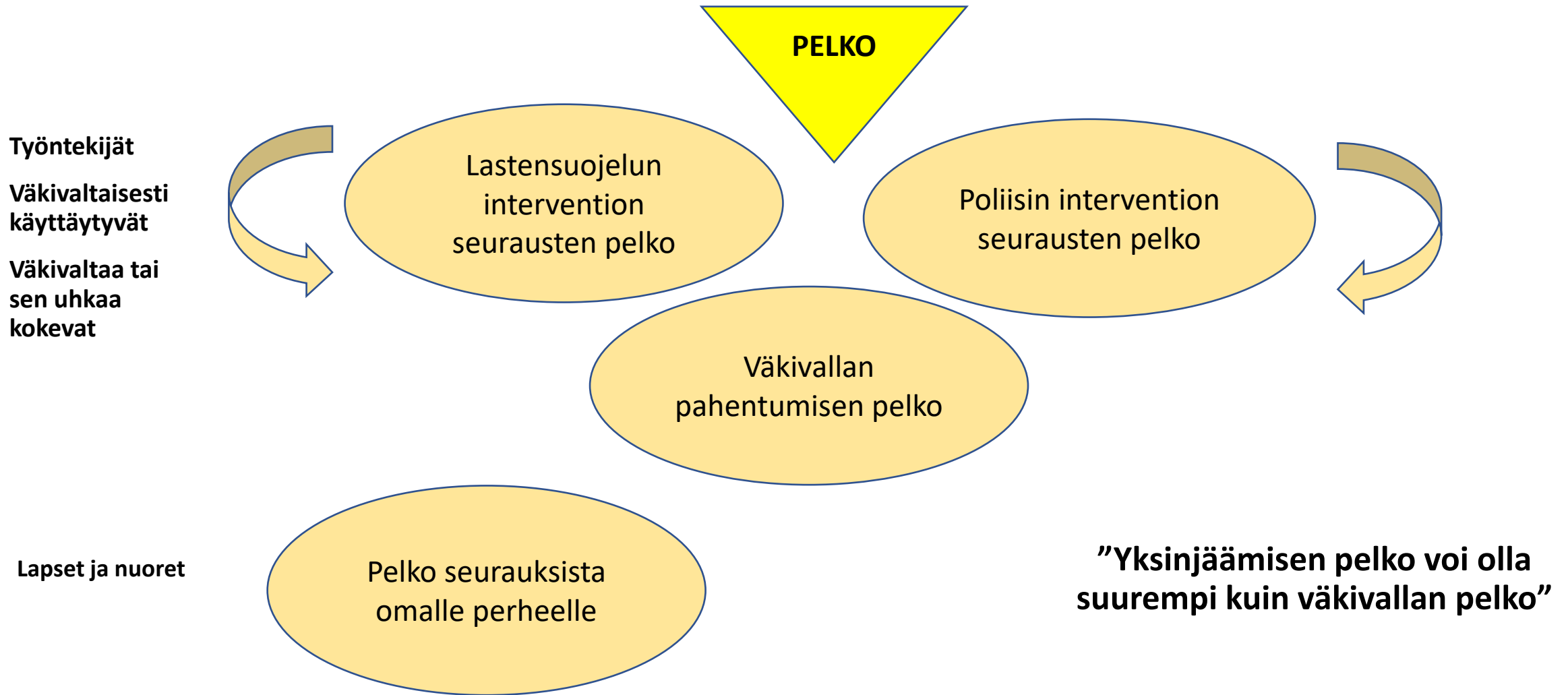
- Tutkimusten mukaan **n. 30% suomalaisista naisista** on kokenut väkivaltaa nykyisen tai ex-puolisonsa taholta. **Suomessa kuolee vuosittain noin 30 ihmistä lähisuhdeväkivallan seurauksena.** Lähisuhdesurmat muodostavat lähes 40% kaikista henkirikoksista. Vuonna 2021 kuoli 9 naista nykyisen tai entisen puolisonsa surmaamana.
- Tutkimusten mukaan lapsuudessa koettu väkivalta periytyy usein seuraavalle sukupolvelle (opittu malli).
- **Väkivalta ei yleensä näy ulospäin**, ja jos näkyy, se on usein jo pitkään jatkunutta ja/tai vakava-asteista.
- **Avun piiriin hakeutumisen syyksi nimetään yleensä joku muu asia kuin väkivalta. Jos väkivalta jää tunnistamatta, päädytään hoitamaan oireita**, eikä niiden aiheuttajaa. Eli jos asiakkaalla/potilaalla on toistuvia vaivoja, joihin ei löydy lääketieteellistä selitystä, kannattaa muistaa väkivaltakokemuksen mahdollisuus.
- Tutkimukset osoittavat, että **väkivaltaa kokeneet olisivat toivoneet, että joku olisi kysynyt** heiltä asiasta. Tilanne saattaa aiheuttaa ylitsepääsemätöntä häpeää, jonka purkamiseen tarvitaan **ulkopuolista apua**.
- On myös tilanteita, joissa **väkivaltaa ei osata nimetä tai tunnistaa** (normalisoituminen, kulttuuriset syyt).
- **Väkivallan todistaminen läheisissä ihmissuhteissa on lapselle vähintään yhtä haitallista kuin kohteena oleminen.**
- **Kun turvallisuudesta / väkivallasta kysymisestä tehdään omaan työhön sopiva ja luonteva käytäntö, puheeksiottaminen ei tunnu leimaavalta tai loukkaavalta.**
- Jos turvattomuus/väkivalta ei ole asiakkaan elämässä ongelma, asia on nopeasti hoidettu, ja keskustelussa voidaan siirtyä muihin aiheisiin.

Traumaattisilla kokemuksilla on yhteys fyysiseen terveyteen

- ACE-tutkimuksessa (ACE=adverse childhood experiences) etsittiin kroonisten, vaikeahoitoisten sairauksien taustatekijöitä ja kysyttiin lapsuudenaikaisen kasvuympäristön piirteitä 17 400 tutkimushenkilöltä (Vincent J Felitti, 1985).
- Keskeiset kolme tekijää löydettiin: **VÄKIVALTA, VÄKIVALTA JA VÄKIVALTA**
 - Väkivalta:** ruumiillinen, henkinen, seksuaalinen
 - Laiminlyönti:** ruumiillinen, henkinen
 - Kodin kuormittava ilmapiiri:** vanhemman päihde- tai mielenterveysongelma, rikollisuus, *äitiin kohdistunut väkivalta*, vanhempien ero tai muu menetyksen kokemus
- Tutkimuksen seurauksena alettiin ymmärtää **toksista eli aivoille ja muulle keholle haitallista stressiä ja sen vaikutusta.**
- **Kehitykselliset traumat muodostuvat toistuvista kokemuksista.** Lapsuudessa ja nuoruudessa traumakokemus on yleensä aina kompleksinen eli **kokemus kietoutuu yhteen persoonan kehityksen kanssa.** Väkivaltakokemus on myös merkittävä yksittäinen nuoruusiän ensipsykoosin taustatekijä.
- **Traumainformoitu työote tarkoittaa näkökulman muutosta ja siirtymistä ”Mikä sinussa on vikana?” – kysymyksestä ”Mitä sinulle on tapahtunut?” – kysymykseen.**

Lähisuhdeväkivallasta puhumista vaikeuttaa

Väkivallan riskitekijöitä esim.:

- Vanhempien väsymys ja uupumus vauva/pikkulapsiperheessä
- Haasteet murrosikäisten lasten kanssa
- Erityislasterien tarpeet ja haasteet
- Parisuhdekriisi, erityisesti erotilanne
- Päihde- ja mielenterveysongelmat
- Vakava sairaus perheessä
- Työhön ja toimeentuloon liittyvä stressi
- Vaikeus tunnistaa ja käsitellä tunteita
- Omat lapsuudenaikaiset kokemukset/opittu malli
- Oma hoitamaton väkivaltatrauma
- Taloudellinen tai muu riippuvuus ihmissuhteissa
- Sosiaalisen tukiverkoston puute
- Puutteelliset tiedot ja taidot kasvatuksesta
- Kunniaan liittyvät käsitykset

Yhteiskunnallinen asema, varallisuus, korkea koulutus tai ammatti ei ole taakka siitä, etteikö ihminen voisi käyttäytyä väkivaltaisesti tai kokea väkivaltaa lähisuhteissaan.

Ns. ylemmissä yhteiskuntaluokissa ongelma saattaa pysyä jopa paremmin piilossa kuin alemmissä yhteiskuntaluokissa.

Kun väkivallasta kysymisen kuuluu prosessiin, puheeksiotto on helpompaa myös tilanteissa, joissa asiakkaana on henkilö, jonka kanssa aiheen käsittely tuntuu erityisen vaikealta.

Eriyisen haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät:

- Raskaana olevat
- Pienten lasten äidit
- Eriyislapset
- Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset/nuoret
- Vammaiset ja pitkäaikaissairaat
- Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt
- Ikäihmiset
- Romaninaiset
- Maahanmuuttajataustaiset tytöt ja naiset

Väkivallan tunnistaminen

- Mikään yksittäinen riskitekijä tai merkki ei välttämättä ilmaise väkivaltaa eli kokonaistilanne tulee aina huomioida.
- Kuitenkin, jos jokin väkivallan muoto on todettu, tulee epäillä muidenkin väkivallan muotojen mahdollisuutta.
- Riskitekijöiden kasaantuminen lisää lapsen kohdistuvan kaltoinkohtelun mahdollisuutta.
- **Laiminlyönti on yleisempää ja vaikeammin havaittavaa kuin kaltoinkohtelu.**

Väkivallan epäily

Epäily saattaa herätä kertomuksen, käytöksen tai havaittujen jälkien perusteella.

- Mikä tahansa vamma pienellä, vielä liikkumattomalla lapsella
- Monet eri paranemisvaiheissa olevat vammat, toistuvat vammat
- Symmetriset jäljet iholla, jäljet epätyypillisissä paikoissa
- Mustelmat, muut jäljet ja vammat, joille ei löydy järkevää selitystä
- Vaihtelevat, ristiriitaiset ja epäloogiset selitykset vammojen synnystä
- Vanhempien täydellinen tietämättömyys lapsen vammojen synnystä
- Haluttomuus jatkotutkimuksiin
- Lapsi puhuu kokemastaan kivusta tai pelosta
- Lapsen kehityksellinen taantuminen, yökastelu, pelkotilat, aggressiivisuus, oppimisvaikeudet
- Nuorilla sosiaaliset ongelmat, päihdeongelmat, syömishäiriöt, itsetuhoisuus
- Toistuvat somaattiset vaivat (päänsärky, selkäsärky, vatsakipu etc), joille ei löydy lääketieteellistä syytä
- Stressi, unettomuus, ahdistus, jolle ei ole selitystä

Usein väkivalta tulee ilmi, kun perheen muut jäsenet alkavat oireilla monin eri tavoin. He eivät välttämättä itsekään liitä oireitaan väkivaltakokemuksiin.

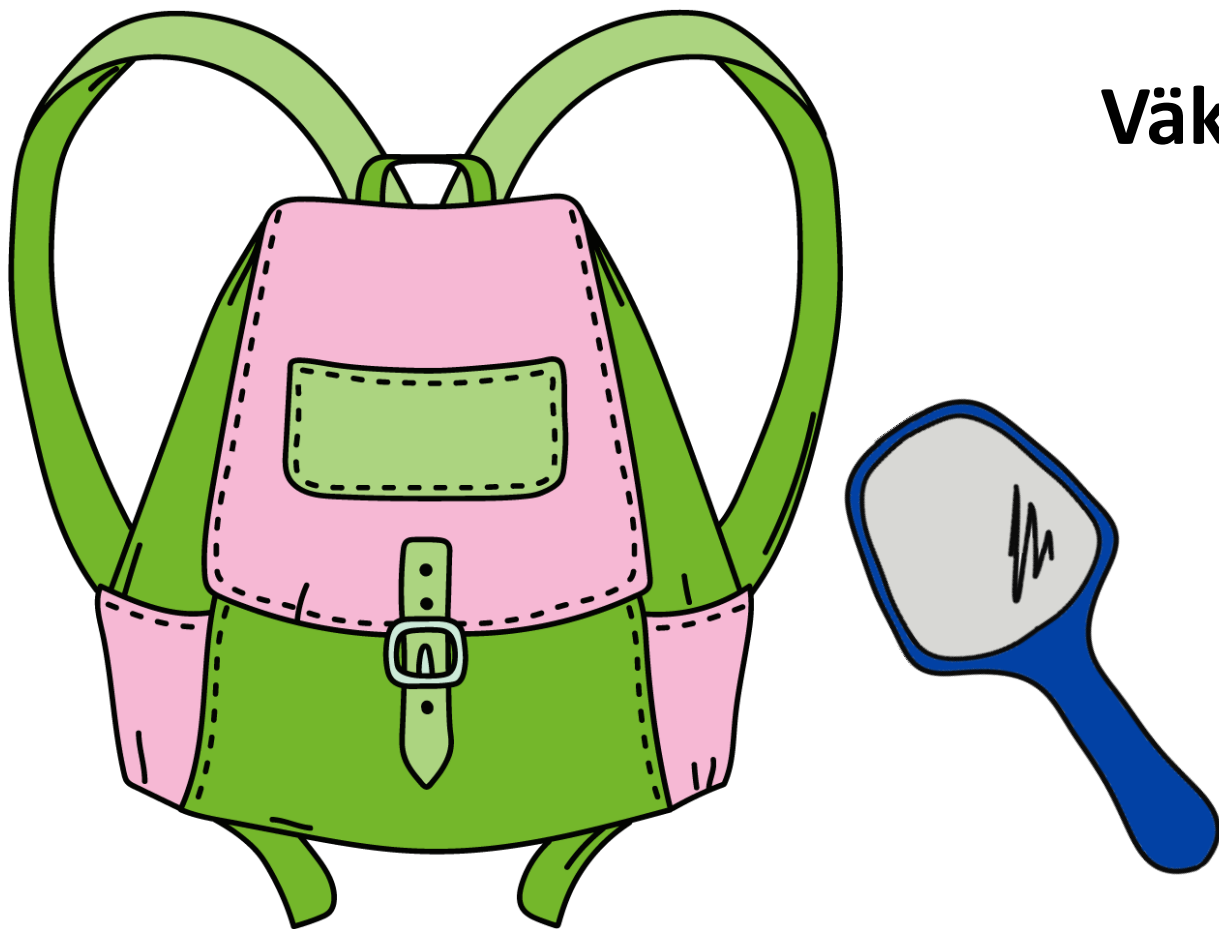
Erotilanteissa väkivallan riski voi kasvaa

Väkivaltaisissa parisuhteissa on erotilanteissa kohonnut vakavan väkivallan riski.

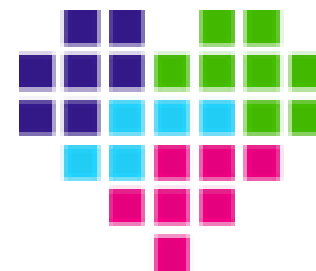
E erityisen korkea väkivallan riski on irtautumisprosessin konkreettisesti vaiheessa (erilleen muutto).*

Lapsen käyttäminen välikappaleena riitaisassa erossa on väkivaltaa lasta kohtaan.

* Tutkimuksen mukaan naisiin kohdistuvat surmat linkittyivät entistä vahvemmin erotilanteisiin. (THL Tilastoraportti 43/2023)

Väkivallan puheeksiottaminen

*”Sekavasti käyttäytynyt lukiolaistyttö hakeutui ensiapuasemalle, josta hänet kuitenkin käännytettiin kotiin. Tyttö kuoli hetken kuluttua epäselvissä olosuhteissa. Jäin miettimään, **kysyikö kukaan tytöltä, mitä hänelle oli tapahtunut?**”*

- Hoitaja

*"Nykyisessä työssäni kysyn usein asiakkaalta, että **"onko sulla kaikki hyvin?"** tai **"kuinka sä jaksat?"** Joskus saatan myös sanoa, että **"epäilen, että sinua kohdellaan väkivaltaisesti...."** ja todeta, että **"ymmärrän että siitä on vaikea puhua..."** Mielestäni **asiaan liittyvä häpeä ja syyllisyys kannattaa sanoittaa uhrille ja herätellä heitä pohtimaan omaa tilannettaan."***

- Kokemusasiantuntija-

Kenelle väkivaltaan puuttuminen kuuluu?

”Perheväkivaltaa kokeneet käyttävät enemmän terveydenhuollon palveluita kuin muu väestö, joten terveydenhuollon ammattilaiset ovat avainasemassa perheväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa.” (TtT Salla Kivelä, 2020)

Väkivallan ehkäisy on oleellinen osa terveyden- ja hyvinvoinnin edistämistä eli se kuuluu kaikille sosiaali-, terveys-, ja kasvatustalouden ammattilaisille.

Väkivaltaan puuttuminen on monialainen ja moniammatillinen prosessi, jossa asiakkaan kokonaistilanteen hahmottaminen voi olla vaikeaa.

Väkivaltaerityisiä, korjaavia palveluja tuotetaan pääasiassa järjestösektorilla, mikä voi hankaloittaa eheän palvelupolun aikaansaamista.

Kokemusten mukaan ”poislähtämistä” tapahtuu kuitenkin myös silloin, kun se ei ole asiakkaan kannalta tarkoituksenmukaista.

Jokainen ammattilainen on omalla paikallaan tärkeässä roolissa väkivallan ehkäisyprosessissa. Ilmiön tunnistaminen ja väkivallan puheeksiottaminen ovat tärkeä osa interventiota.

Asiakas ei yleensä ohjaudu väkivaltaerityisiin, turvallisuutta varmistaviin ja korjaaviin palveluihin, ellei kukaan häntä sinne saata.

Väkivallan puheeksiottaminen aikuisen kanssa

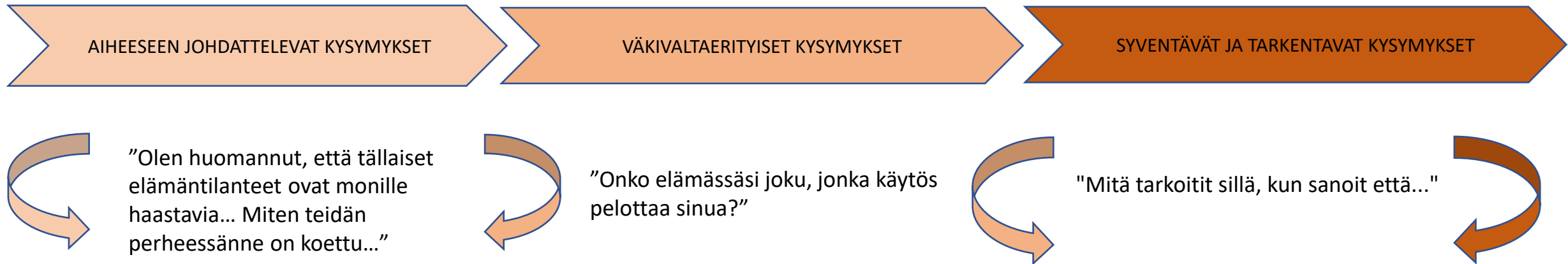
- **Huolehdi aina omasta ja asiakkaasi turvallisuudesta.**
- **Kysy väkivallasta aina kahden kesken, tarvittaessa tulkin välityksellä.**
- **Kysy perheen tai parisuhteen ilmapiiristä ja riitelystä (kuinka paljon ja miten perheessä riidellään)**
- **Peloista kysymisen kautta pääsee usein kiinni väkivalta-temaan.**
- **Ole aidosti kiinnostunut ja empaattinen, osoita että sinuun voi luottaa.**
- **Pyri avoimiin kysymyksiin ja pyydä asiakasta tarkentamaan vastauksiaan tärkeissä kohdissa: ”Mitä tarkoittit, kun sanoit ettei sille (puolisolle) saa sanoa vastaan?” Älä tyydy helppoihin vastauksiin vaan kysy tarvittaessa lisää.**
- **Kysy mahdollisuuksien mukaan väkivallasta parisuhteen molemmilta osapuolilta ja lapsilta. Puhu epäillyn tekijän kanssa kuitenkin vasta kun olet varmistanut kertojan / kokijan turvallisuuden.**
- **Jos epäily väkivallasta on herännyt, mutta et pysty kyseisessä tilanteessa kysymään asiasta kahden kesken, soita asiakkaalle jälkikäteen ja/tai järjestä uusi, kahdenkeskinen keskusteluaika.**
- **Vaikka asiakas ei olisi valmis kertomaan väkivallasta, kysyminen ei ole turhaa. Tutkimusten mukaan väkivaltaa kokeneet muistavat henkilön, joka kysyi heiltä asiasta ensimmäisen kerran. Voidaan tarvita useita kysyjä ennen kuin ihminen on valmis puhumaan.**

Väkivallan puheeksiottaminen lapsen ja nuoren kanssa

- Kaikki, jotka kohtaavat työssään lapsia ja nuoria, ovat velvollisia havainnoimaan lapsen hyvinvointia. **Koska lapsi/nuori ei yleensä omatoimisesti kerro väkivallasta, siitä täytyy kysyä.**
- **Keskustelun voi avata kyselemällä yleisesti kuulumisia.** Lapselta voi kysyä myös esimerkiksi turvallisuuden tunteesta ja siitä, **pelottaako häntä** joskus jossain. Nuoria voi pyytää **kuvailemaan suhdetta vanhempiin**, muihin perheenjäseniin ja kavereihin sekä kysellä mahdollisista konflikteista.
- **Esitä avoimia kysymyksiä – eli vältä kysymyksiä joihin voi vastata ”kyllä” tai ”ei”.** Vältä myös vastausten johdattelua. **Älä tee olettamuksia tai tulkintoja.** Esitä tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä lapsen tuottaman kertomuksen mukaisesti. Pysy kuitenkin lapsen kertomuksessa eli älä tuo mukaan uusia näkökulmia. Pyydä tarvittaessa **työpari** (kaksi kuulijaa kertomukselle). Voit myös konsultoida lastensuojelua siitä, mitä/miten asiasta kannattaa lapsen kanssa keskustella.
- **Turva10** on Ensi- ja turvakotien liiton maksuton puheeksiottovälineistö, jonka voi ladata netistä. Koska **väkivaltakokemuksen sanallistaminen voi olla vaikeaa joko trauman luonteesta tai lapsen ikä- ja kehitystahosta johtuen**, tarjolla on esim. kuvakortteja turvallisuuden sekä turvattomuuden ja väkivallan puheeksiottoon eri ikäisten lasten ja nuorten kanssa. Myös Pelastakaa lapset ry:n **”Toivon ja turvan työkalu”** on helppokäyttöinen apuväline aiheen puheeksi ottamiseen lapsen kanssa.

Väkivallan puheeksiottaminen

Kaikille ihmisille ja kaikkiin tilanteisiin sopivia valmiita "kysymyspattereita" väkivallan puheeksiottoon on lähes mahdotonta luoda, mutta jokainen ammattilainen pystyy luomaan itselleen ja omaan työhönsä sopivan tavan ottaa turvallisuus ja väkivalta puheeksi. Kysymällä suoraan parisuhteesta, kodin ilmapiiristä sekä siitä, miten ja kuinka paljon perheessä riidellään, voidaan saada tärkeää tietoa väkivallasta.

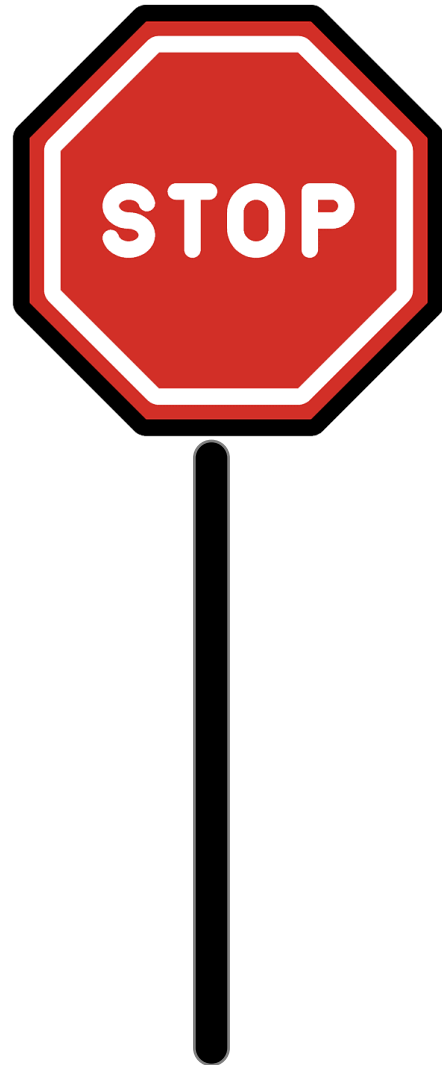
Kiinnostuminen – Kysyminen – Kuunteleminen – Kannustaminen - Kunniointaminen

Rakentavan keskustelun 5K

***”Jos kysytään, että ”onko suhteessanne väkivaltaa” niin 99% vastaa että ”ei ole”.
Kun huoli herää, on parempi aloittaa kysymällä voinnista ja jaksamisesta ja kertoa
sitten mahdollisista omista havainnoistaan.”***

- Kokemusasiantuntija

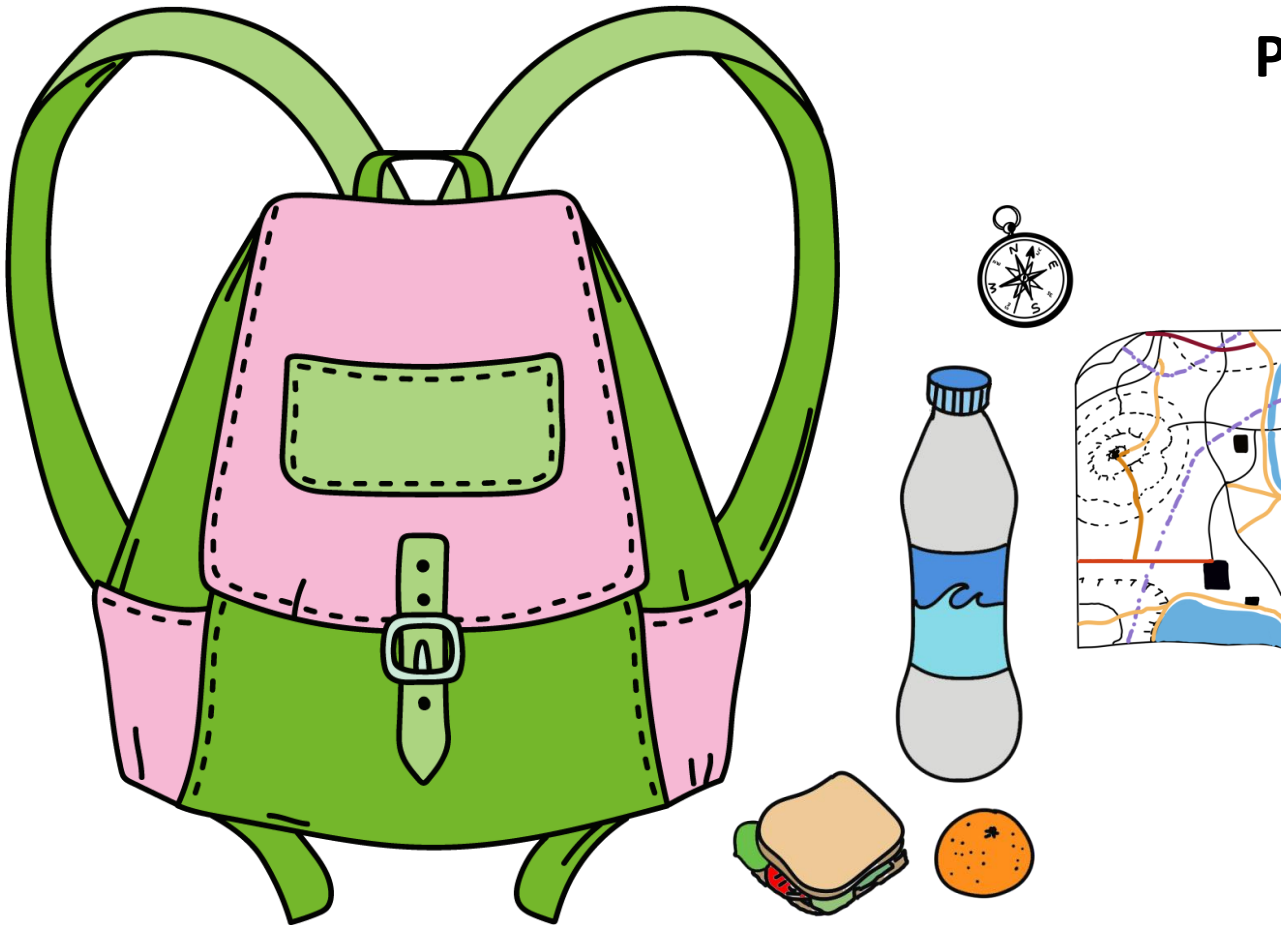

**Jos asiakas kertoo väkivallasta,
ensimmäinen ja tärkein tehtävä on pysähtyä kuuntelemaan.**

Turvallisuudesta huolehtiminen

Välineitä väkivallan käsittelyyn

Palvelupolku Vantaan ja Keravan
hyvinvointialueella

Tilannekartoitus pähkinäkuoressa

1. Onko vaara välitön ja vakava?

2. Koskeeko väkivalta lasta tai perhettä, jossa on lapsia?

• **Kyllä**

Jos vaara on vakava ja välitön, ota yhteyttä hätäkeskukseen (112) ja toimi annettujen ohjeiden mukaisesti.

• **Ei**

Siirry kysymykseen nro 2

• **Kyllä**

Ota viipymättä yhteyttä lastensuojeluun tai sosiaali- ja kriisipäivystykseen.

Konsultoi poliisia ennen mahdollisen tutkintapyyntönsä tekemistä.

Toimi ohjeiden mukaisesti.

• **Ei**

Tee tarkempi tilannekartoitus ja turvasuunnitelma, MARAK-riskinarvio ja palveluohjaus.

SHL:n mukainen huoli-ilmoitus mahdollinen.

Muista ilmoitusvelvollisuutesi: LS/SHL ja poliisi.

Muista Haipro-ilmoitus, jos kohtaat väkivaltaa tai sen uhkaa asiakkaan taholta.

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN EHKÄISYTYÖN PROSESSI

**HÄTÄTILANTEISSA
SOITA 112.**

OHJAA ASIAKAS SAATTAEN VAIHTAEN
TILANTEeseen PARHAITEN SOVELTUVIEN
PALVELUIDEN PARIIN.

LASTENSUOJELU HUOLEHTII LAPSEN
TARVITTAESSA LÄÄKÄRIN TUTKIMUKSIIN

PARISUHDEVÄKIVALTATILANTEISSA ARVIOI MARAK-PROSESSIN TARPEELLISUUTTA

MUISTA ILMOITUSVELVOLLISUUTESI

JOS KYSEESSÄ LAPSIPERHE, OTA YHTEYTTÄ LASTENSUOJELUUN
KONSULTOI POLIISIA ENNEN TUTKINTAPYYNNÖN TEKEMISTÄ.
TEE AIKUISESTA SOSIAALIHUOLTOLAIN MUKAINEN ILMOITUS

OTA YHTEYTTÄ LAPSEN HUOLTAJIIN VASTA KUN SE ON ARVIOTU TURVALLISEKSI

TEE TILANNEKARTOITUS JA ARVIOI RISKIÄ

TEE TURVASUUNNITELMA YHDESSÄ ASIAKKAAN KANSSA

**DOKUMENTOI HUOLELLISESTI
MUISTA
TIETOJEN SALAAMINEN**

**D
O
K
U
M
E
N
T
O
I**

**K
O
N
S
U
L
T
O
I**

KONSULTOI TARVITTAVIA TAHOJA

PYYDÄ TYÖPARI

OTA TURVALLISUUS JA VÄKIVALTA PUHEEKSI

Tilannekartoitus ja turvasuunnitelma

- Tilannekartoituksen avulla arvioidaan asiakkaan kokonaistilannetta ja väkivallan riskiä. Kartoituksen apuna voi käyttää THL:n suodatin- ja kartoituslomaketta tai tilannetta voi kartoittaa vapaamuotoisesti keskustellen.
- Myös turvasuunnitelman voi käydä läpi vapaasti keskustellen.
- Turvasuunnitelmalla tarkoitetaan väkivaltatilanteiden ennakointia ja oman toiminnan etukäteissuunnittelua vaaratilanteiden välttämiseksi.
- Turvallisuutta voi suunnitella väkivaltaa kokeneen mutta myös väkivaltaisesti käyttäytyneen henkilön tai lapsen kanssa.

Ilmoitusvelvollisuus

- **Lastensuojeluilmoitus** on tehtävä aina kun lapsen tilanne on syytä selvittää viipymättä. **(LS25)**
- Kaikilla lastensuojeluilmoituksen tekemiseen velvoitetuilla on **velvollisuus ilmoittaa poliisille**, jos heillä on **syytä epäillä lapsen kohdistunutta seksuaalirikosta (RL20) tai lapsen pahoinpitelyä (RL21)**, josta enimmäisrangaistus on vähintään 2 vuotta vankeutta. Ilmoittajan ei tarvitse tietää, täyttyvätkö rikoksen tunnusmerkit, perusteltu huoli riittää.
- **Poliisi toivoo konsultaatiota ennen mahdollisen tutkintapyynnön tekemistä.**
- Ilmoitusvelvollisuutta ei voi siirtää toiselle henkilölle. Salassapitovelvollisuus ei estä ilmoituksen tekemistä (poikkeuksena rippisalaisuus).
- **Ennakollinen lastensuojeluilmoitus** on tehtävä, jos on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen.

Lievätkin pahoinpitelyt ovat virallisen syytteen alaisia kohdistuessaan alaikäiseen, läheisessä ihmissuhteessa olevaan tai työtehtäviään suorittavaan eli rikosilmoitukseen, esitutkintaan ja syytteen nostamiseen ei tarvita uhrin suostumusta.

Ilmoitusvelvollisuus

- **Jos sinulla on ilmoitusvelvollisuus, et voi tehdä ilmoitusta anonyymisti.** Huoltajalla ja lapsella on oikeus tietää, kuka ilmoituksen on tehnyt.
 - On kuitenkin erityistilanteita, joissa henkilöllisyyden paljastaminen voisi vaarantaa lapsen edun tai ilmoittajan turvallisuuden. Jos ilmoituksen tekijän henkilöllisyys salataan, lastensuojelun työntekijän täytyy merkitä muistiin salaamisen perusteet. [Julkisuuslaki 11 § 2 momentti \(Finlex\)](#)
- **Lapsen ja huoltajien kanssa on hyvä keskustella lastensuojeluilmoituksesta ja ilmoituksen syystä mahdollisuuksien mukaan jo etukäteen.**
 - Ilmoitusvelvollinen henkilö voi lastensuojeluilmoituksen sijasta täyttää ilmoitusvelvollisuutensa ottamalla yhteyttä hyvinvointialueen lastensuojeluun **yhdessä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa**. Jos ilmoitusvelvollinen henkilö on ottanut yhteyttä sosiaalihuoltoon, hänen ei samojen syiden perusteella tarvitse tehdä erikseen lastensuojeluilmoitusta. [Lastensuojelulaki 25 a § \(Finlex\)](#)
- **Kiireellisessä tilanteessa ilmoitus on aina tehtävä välittömästi**, vaikkei asiasta ole ollut mahdollista keskustella etukäteen.
- On myös erityistilanteita, joissa ilmoituksen tekemisestä ei pidä keskustella etukäteen. **Jos epäilet, että lapsi on joutunut pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi huoltajansa taholta, ota yhteyttä lastensuojeluun ilman, että keskustele lapsen tai hänen huoltajansa kanssa.** Voit aluksi myös kysyä neuvoa lastensuojelusta kertomatta lapsen henkilöllisyyttä.

Ilmoitusvelvollisuus

- **Yleinen velvollisuus ilmoittaa suunnitteilla olevasta törkeästä rikoksesta.**
- **Aikuisesta parisuhdeväkivallan uhrista** on myös mahdollista tehdä sosiaalihuoltolain mukainen huoli-ilmoitus **(SHL 35)**. Ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta tehdään yhdessä asiakkaan kanssa. **Ilmoitus on kuitenkin tehtävä ilman asiakkaan suostumusta ja salassapitosäännösten estämättä** viipymättä, jos henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan tai henkilön etu sitä välttämättä vaatii. **Tähän luetaan mm. lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuva tuen tarve. (SHL11)**
- **Ilmoitus iäkkään henkilön palveluntarpeesta (huoli-ilmoitus vanhuksesta yli 65v) voidaan tehdä Vanhuspalvelulain 25§ perusteella.** Tee ilmoitus aina, jos vanhusten välillä on lähisuhdeväkivaltaa (asiakkailta usein muistisairautta, mielenterveyden ongelmia, päihteiden väärinkäyttöä ym.) **Ilmoitukseen ei tarvitse asianosaisten suostumusta.**
- **Asiakasta voi myös ohjata rikosilmoituksen ja lähestymis- tai turvakieltoon.** Lähestymiskieltoa haetaan poliisilta tai käräjäoikeudelta kirjallisesti tai suullisesti ja turvakieltoa digi- ja väestötietovirastosta kirjallisesti. Turvakielto on poikkeuksellinen turvaamistoimi, jolla rajoitetaan henkilön osoite-, asuinpaikka-, kotikuntatietojen luovuttamista.

Dokumentointi

- Useissa tutkimuksissa on havaittu, että lähisuhdeväkivallan kirjaaminen on usein hyvin yleisluonteista esim. ”perheessä esiintyy väkivaltaa” tai ”parisuhde on ollut riitaisa”.
 - Puutteellinen kirjaaminen vaikeuttaa asiakkaan hoitoprosessia
 - Epätarkka kirjaaminen hankaloittaa mahdollista myöhempää oikeusprosessia
 - Tiedolla johtamisen edellytys on, että asiat kirjataan tietojärjestelmiin
- **Salla Kivelän Terveystieteiden väitöskirja (2020): ”The Documentation of Family Violence in Healthcare and the Associations of Violence on Well-Being”**
 - Vammat ja väkivallan tekijä on kirjattava terveydenhuollossa kansainvälisen ICD-10-tautiluokituksen diagnoosikoodien avulla.
 - Perheväkivallan kirjaaminen osoittautui puutteelliseksi: ainoastaan 3% käynneistä oli vammojen lisäksi kirjattu väkivallan tekijän ilmoittava diagnoosikoodi.

Miten parisuhdeväkivalta näyttäytyy terveydenhuollossa?

Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti – Journal of Social Medicine 2016:53: 98–107

(KIVELÄ, LEPPÄKOSKI, KÄLVINMÄKI, RUOHONIEMI, PUOLIJOKI, PAAVILAINEN)

- Väkivallan dokumentointi osoittautui puutteelliseksi, koska annetuista lisäkoodeista yli puolet ei vastannut potilaskertomusten sisältöä ja valtaosa T74.1 (fyysinen pahoinpitely) käynneistä oli merkitty ainoastaan varsinaisen päädiagnoosin mukaan. (Aineisto (N=606) kerättiin erään sairaanhoitopiirin sähköisestä potilasrekisteristä.)
 - Väkivallan tunnistamiseksi on kiinnitettävä huomiota potilaiden **taustatietojen** selvittämiseen ja huolelliseen **kirjaamiseen** koko hoitajakson ajan. Kun väkivaltilanne saadaan selville, potilasta voidaan auttaa laajemmin kuin vain korjaamalla fyysinen vamma.
 - **Lisäkoodien merkitystä päädiagnoosien merkitsemisen lisäksi** tulisi korostaa terveydenhuollon ammattilaisten, erityisesti lääkäreiden koulutuksessa, ja niiden merkitsemiseen panostaa, jotta parisuhdeväkivalta saataisiin kattavammin tilastoitua terveydenhuollossa.
 - Kaikkien terveydenhuollon ammattilaisten osalta toteutetun hoidon **kirjaamisen kehittäminen** ja siihen liittyvän koulutuksen tehostaminen on välttämätöntä.

Dokumentointi

- **KUKA, MITÄ, KENELLE, MILLOIN JA KENELTÄ TIETO ON PERÄISIN.**
- Terveystieteiden alan ammattilainen (lääkäri): kirjaa ICD-10-tautiluokituksen diagnoosikoodien avulla, muista lisäkoodit (tekijä), dokumentoi myös todetut fyysiset vammat (esim. THL:n PAKE-lomake)
- Kirjaa lapsen kertomus mahdollisimman tarkasti lapsen kertomuksen mukaisesti. Kirjaa myös, **millaisia kysymyksiä lapselle/nuorelle on esitetty**, millaisessa tilanteessa väkivalta on tullut ilmi sekä mitä on ollut paikalla kuulemassa lapsen kertomus.
- Kirjaa (viralliset) **konsultaatiot**, nimi sekä saatu ohjeistus.
- Väkivallan kirjaaminen ei vaadi todisteita, asiakkaan **kertomus riittää**.
- Mikäli kyseessä on väkivaltaepäily tilanteessa, jossa asiakas ei pysty ilmaisemaan itseään esim. kehitysvamman tai muistisairauden takia, muista SHL:n mukainen huoli-ilmoitus jatkoselvitysten turvaamiseksi. Kirjaa tällöin kuitenkin epäilyäsi tukevat objektiivisesti todennettävissä olevat havainnot asiakkaasta tai hänen ympäristöstään.
- Huomio **tietojen salaaminen asiakastietojärjestelmässä**, mikäli se on tarpeen asiakkaan turvallisuuden suojelemiseksi tai rikostutkinnan turvaamiseksi.
- **Mikäli alaikäisen huoltajaa epäillään väkivallan tekijäksi, odota tilanteen selvittämistä** ennen kuin luovutat tietoja eteenpäin.
- Informoi tarpeellisia palvelutahoja asiakkaan luvalla.

Tietojen luovuttamisen viivästäminen

- **Terveydenhuollossa yleisesti käytössä oleva tekninen mekanismi**, jolla toteutetaan tilannekohtaista tiedon luovuttamista koskeva toteutus. **Viivästetyt tiedot eivät näy Omakannassa.**
- Lainsäädäntö ei tunne viivästäminen käsitettä, mutta se on käytännössä johdettu asiakastietolain 19 §:n 3 momentista. **Viivästäminen ei ole katsottu perustuvan julkisuuslakiin eikä siitä ole tulkittu tarvittavan tehdä päätöstä.**
- Viivästämiselle **ei ole valtakunnallisesti yhteneviä sääntöjä**, vaan kukin organisaatio ohjeistaa viivästämisikäytännöt omien prosessiensa mukaisesti.
- Ammattihenkilö arvioi tapauskohtaisesti viivästyksen keston. **Pysyvää viivästämistä, jonka voi tilanteen muuttuessa poistaa, käytetään tilanteessa, jossa ei voida ottaa kantaa viivästämiseen tarvittavaan aikaan etukäteen.** Näitä voivat olla esimerkiksi tilanteet, joissa potilastietojen näyttämisestä arvioidaan aiheutuvan vaaraa potilaan hengelle tai terveydelle.

Väkivallan kirjaaminen terveydenhuollossa

Täysi-ikäiset asiakkaat

- Tehdään tarvittaessa pysyvä viivästys, jolloin esim. väkivaltaa käyttänyt perheenjäsen ei pääse näkemään kirjauksia (Maisassa/Omakannassa).
- Jos **aikuiseen kohdistuva väkivalta tulee ilmi lapsen palveluissa, asia kirjataan lähtökohtaisesti hänen omiin tietoihinsa**, ei lapsen tietoihin. **Poikkeuksena tilanteet, jossa tieto väkivallalle altistumisesta on lapsen tilanteen kannalta oleellinen. Tee lapsen tilanteen kannalta välttämättömät kirjaukset, viivästä tarvittaessa.**
- Väkivalta lapsiperheessä vaikuttaa myös lapseen, vaikka se ei suoraan kohdistuisi heihin. Näissä tilanteissa konsultoidaan lastensuojelua ja tehdään lastensuojeluilmoitus, jolloin asia tulee kirjattua vähintään lapsen sosiaalihuollon asiakirjoihin.

Alaikäiset asiakkaat

- Lapsen tietoihin tehdään viivästys siihen asti kunnes lastensuojelu ehtii selvittämään tilanteen, jotta kirjaukset eivät näy huoltajille ennen selvitystyön tekemistä.
- Samoin voidaan toimia, jos henkilö on **täysi-ikäinen, mutta ei oikeustoimikelpoinen**, eli on esim. vammainen/muistisairas, ja asioita hoitaa asianhoitaja tai edunvalvoja. Näissä tilanteissa asiakkaasta tehdään SHL:n mukainen ilmoitus ja sosiaalityöntekijät selvittävät tilannetta.

Muistilista väkivaltatyön kirjaamiskäytäntöihin

- ✓ Vaatii usein tapauskohtaista harkintaa ja jopa turvautumista ennemmin ammattieettisiin ohjeisiin
- ✓ Tilanne on harvoin niin kiireellinen, etteikö kirjaamiseen ja tiedon luovuttamiseen liittyviä kysymyksiä ehtisi rauhassa selvittää
- ✓ Rauhallinen eteneminen, harkinta, ja vaihtoehtojen punninta ovat usein asiakkaan etu
- ✓ Hyvillä vuorovaikutustaidolla ja myötätunnolla pääsee yleensä sopimukseen myös tekijän kanssa
- ✓ Jos ei ole varma, onko tiedon luovuttaminen turvallista ja perusteltua, on parempi olla luovuttamatta kuin luovuttaa tiedot liian nopeasti, aiheuttaen mahdollisen vaaratilanteen

Viranomaisille tarkoitettut konsultaationumerot

Neuvontanumero lapsiperheiden yhteistyökumppaneille

Ark. klo 9-12

p. 09 4191 5201

Lastensuojelun virka-aikaisen päivystyksen viranomaislinja

Ark. klo 8-16

p. 09 4191 5501

Sosiaali- ja kriisipäivystys

24/7

p. 09 4191 5800

Lapsirikostutkinnan viranomaisille tarkoitettu poliisin konsultaationumero

Ark. klo 10-15

p. 029 543 6700

HUS:n lasten ja nuorten oikeuspsykologian konsultaationumero viranomaiskäyttöön kaltoinkohteluun liittyvissä tilanteissa

Ark. klo 9-15

p. 050 428 7888

Lisätietoa ja apuvälineitä

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivuilta (thl.fi) löytyy apuvälineitä väkivallan puheeksiottoon, tilannekartoitukseen ja riskiarvioon, turvasuunnitelmaan ja dokumentointiin.

[Henkilökohtainen turvasuunnitelma](#)

[Lomake häirinnän ja vainon kartoittamiseen](#)

[Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake](#)

[Pahoinpitely- ja kehokarttalomake \(PAKE\)](#)

[Raiskatun akuuttiapua -kansio \(RAP-kansio\)](#)

[Riskinarviointilomake \(MARA\)](#)

[Suostumuslomakkeet \(MARA\)](#)

MARAK

MARAK (moniammatillinen riskinarviointikokous) on työskentelymuoto, jolla pyritään auttamaan **aikuisia vakavan parisuhdeväkivallan uhreja**.

MARAK- työskentelyyn sisältyy:

1. Asiakkaan kanssa tehtävä riskinarviointi (lomake)
2. MARAK-kokous, jossa asiakas on halutessaan mukana
3. MARAK- työryhmän laatima toimenpidesuunnitelma, täytäntöönpano ja seuranta

Marak on asiakkaalle vapaaehtoinen ja suostumukseen perustuva.

MARAK VANTAAN JA KERAVAN HYVINVOINTIALUEELLA

- Marak-työryhmä on toiminut Vantaalla vuodesta 2012, Keravalla vuoden 2023 alusta
- Kokous kerran kuukaudessa, 1-3 asiakastapausta per kokous
- Työntekijä voi tuoda asiakkaan asian MARAK-työryhmän käsittelyyn
- Yhteydenotot MARAK-työryhmään sihteerin (poliisin sosiaalityöntekijä Johanna Vaisman) tai yhteyshenkilön kautta
- Kuka on oman yksikkösi MARAK-yhteyshenkilö?

Hyödyt:

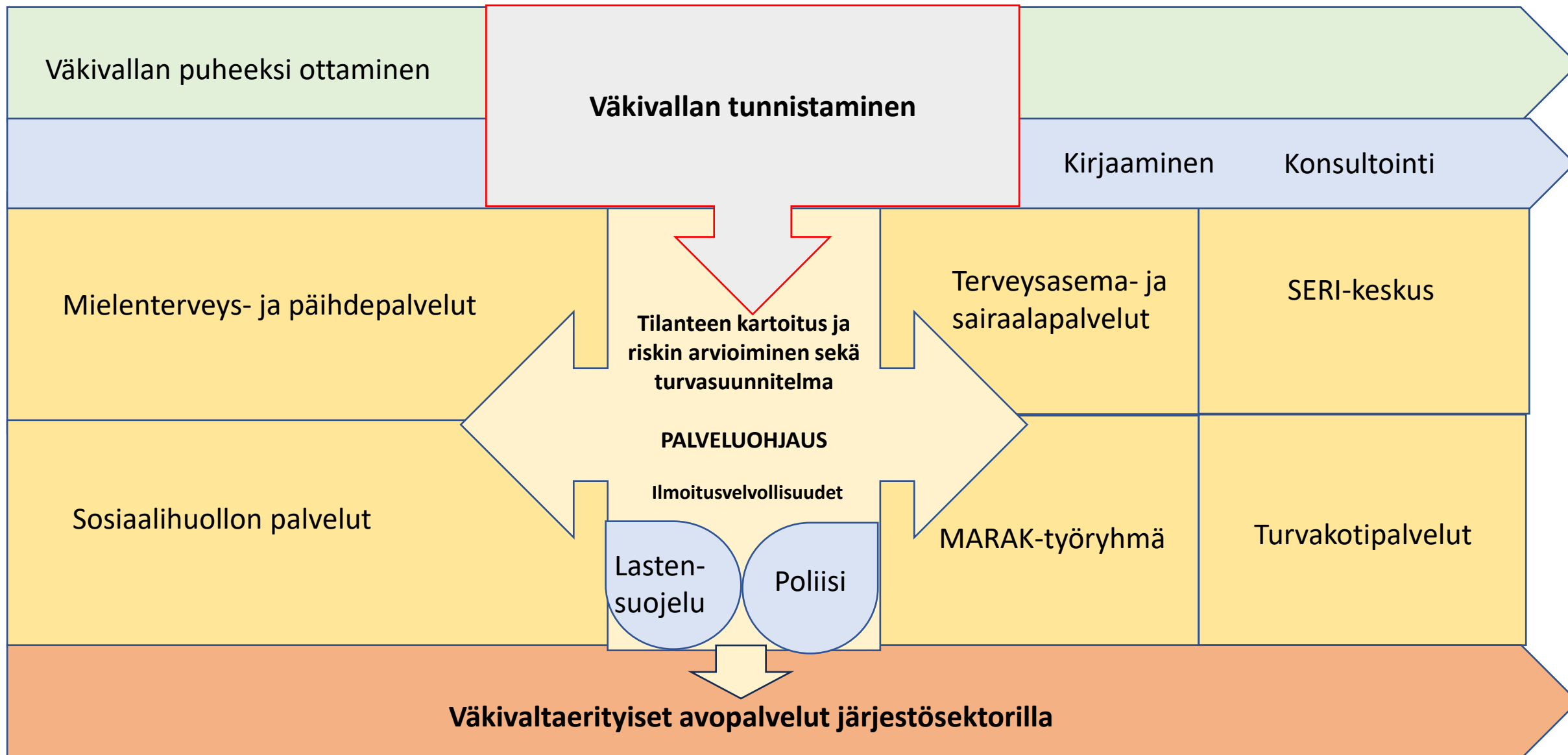
- Väkivallan vakavuus selkeytyy kaikille osapuolille
- Jaettu vastuu tilanteesta mahdollistuu
- Tiedonvaihto ammattilaisten välillä helpottuu
- Töiden päällekkäisyys ja työmäärä vähenee
- Avun saanti helpottuu, apua saatavissa myös lapsille

Minne ohjaan aikuisen asiakkaan?

- Kerro asiakkaalle saatavilla olevista palveluista ja kysy mitä hän haluaa. Käytä apunasi Vantaan palvelukarttaa ja oman yksikkösi ohjeistuksia.
 - "Haluaisitko käydä juttelemassa tilanteestasi enemmän?"
 - "Oletko harkinnut rikosilmoituksen tekoa?"
 - "Tarvitsetko välitöntä suojaa esimerkiksi erotilanteeseen?"
 - "Olisiko laajemmasta palveluntarpeen arvioinnista apua?"
- **Nollalinja palvelee 24/7 numerossa 080 005 005 (maksuton).**
 - Nollalinjaan voivat soittaa kaikki väkivaltakysymyksissä apua tarvitsevat, myös ammattilaiset/viranomaiset
 - Näkevät mm. turvakotien paikkatilanteen
- Useat järjestöt suosivat joko saattaen vaihtoa tai asiakkaan yhteystietojen välittämistä asiakkaan luvalla.
- Lastensuojelu vastaa lasten/lapsiperheiden tilanteen selvittelystä.

Verkostoyhteistyö tilanteessa, jossa tunnistetaan lähisuhdeväkivaltaa

Väkivaltainen parisuhde ja väkivallan uhka

Nollalinja
Valtakunnallinen kriisipuhelin
Rikosuhripäivystys
Vantaan turvakoti ja avopalvelut
Monika-naisten kriisikeskus Mona
Miessakit ry / Lyömätön Linja
Maria Akatamia
Päihde- ja mielenterveyspalvelut
Nettiturvakoti
SOPU-työ
Poliisi
Tukikeskus Varjo
Suvanto ry
Tukinet

TURVAKODIT

Asiakas voi itse valita mihin turvakotiin haluaa mennä

Vantaan turvakoti
Pääkaupunkiseudun turvakoti ry:n turvakodit
Keski-Uudenmaan turvakoti
Turvakoti Mona
Sophie Mannerheimin turvakoti
Nettiturvakoti

Huoli omasta väkivaltaisesta käytöksestä

Nollalinja (24/7) p. 080 005 005
Vantaan turvakodin avopalvelut
Päihde- ja mielenterveyspalvelut
Miessakit ry / Lyömätön Linja
Maria Akatamia

Väkivaltaa kokenut tai nähnyt lapsi/nuori

Sosiaali- ja kriisipäivystys
Poliisin konsultaatio / Ankkuritoiminta
Nuorten psykososiaaliset palvelut (Nuppi)
SPR:n Nuorten turvatalo
Vantaan turvakodin avopalvelut
Sekaisin Chat
Apua väkivaltaan - chat (ETKL)
Lasten ja nuorten chat (ETKL)
Nuorten Kriisipiste
Poikien talo / Tyttöjen talo
Turvaverkko Helsinki

Väkivallan kulttuuriset kysymykset

Turvakoti Mona
Kriisikeskus Monika
Nicehearts
SOPU-työ
Lyömätön Linja / Espoo
haeapua.info (Setlementti)

Apua pojille ja miehille

Vantaan turvakodin avopalvelut
Miessakit ry / Lyömätön Linja
Nuortenkeskus Nuppi
Poikien Talo
Nuorten Kriisipiste
Tukikeskus Varjo
Turvaverkko Helsinki
SERI-keskus

Apua tytöille ja naisille

Vantaan turvakodin avopalvelut
Maria-Akatemia
Nuortenkeskus Nuppi
Tyttöjen talo
Nuorten Kriisipiste
Kriisikeskus Monika
Tukikeskus Varjo
Turvaverkko Helsinki
SERI-keskus
Tukinainen

Väkivaltaisella käytöksellä oireileva lapsi/nuori

Varhaiskasvatus
Kasvatus- ja perheneuvonta
Oppilas- ja opiskelijahuolto
Nuorten psykososiaaliset palvelut (Nuppi)
Poliisin konsultaatio / Ankkuritoiminta
Lapsiperheiden palvelut
Terveyspalvelut
Lasten eroryhmät
Lastensuojelu
Vantaan turvakodin avopalvelut

*Ilmainen opas työntekijöiden avuksi
väkivallan tunnistamiseen, puheeksi ottamiseen ja
palveluohjaukseen.*

Tiedustelut ja tilaukset: lotta.hallstrom@vakehyva.fi

”Ei väkivalta oikeastaan näy meidän työssä.”

”Ei sitä kovin paljon tule ilmi.”

”Ei tää ilmiö oikeestaan tässä meidän työssä kovin usein tuu esiin.”

**Tiedosta. Tunnista. Tartu tilanteeseen.
Kysy väkivallasta.**

Kiitos!

